mikos šukėmis (dvi iš šukių puoštos žalsvai ruda glazūra) rastas nuo 70–75 cm gylio, tęsėsi iki 80–85 cm gylio (4 pav.). Šurfe 6 rastas XIX a. pastato pamato fragmentas, šurfe 10 – buvusios Vydūno gatvės šaligatvio fragmentas (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia). Struktūroms vertingosios savybės nenustatytos. Žvalgymų metu fiksuoti maišyti sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais.

2023 m. žvalgomieji tyrimai Jurbarke papildė duomenis apie dviejų svarbių gatvių aplinkos raidą.

Archaeological investigations in Jurbarkas

In 2023, exploratory and detailed excavations were carried out on Kauno Street and Vydūno Street in Jurbarkas (W Lithuania). On Kauno Street, the total investigated area was 98.09 m^2. The test pits revealed layers between 1.2 and 3.4 m in thickness and dating to the 19th–21st centuries. They yielded isolated finds from the 17th–20th centuries: mainly sherds of plain grey, red, and brown wheel-thrown pottery; a small quantity of potsherds with green, white, yellowish glaze, and decorative horizontal lines; and a few fragments of stove tiles and glass shards. Test pits 3 (Fig. 1), 6, 7, and 12 and the surveyed narrow trench 1 revealed dry stone structures associated with buildings and their courtyard infrastructure laid along the streets that existed between the second half of the 19th and the first half of the 20th century. Test pit 4 revealed a cultural layer (15 cm thick) 1.4 m below the surface that contained potsherds from the 17th–18th centuries. From a depth of 2.1 m, a layer of sand up to 20 cm in thickness was recorded and interpreted as a cultural layer from the 1st millennium AD. The detailed excavations (Fig. 2) identified a cultural layer dating from the second half of the 19th to the 20th century, with finds spanning the 17th–20th centuries (candlestick base, stove tiles with and without green glaze, and broken ceramic vessels).

On Vydūno Street, the total investigated area measured 40.75 m^2. Test pits 1, 3, 6, 9, and 10 isolated finds spanning the 17th–20th centuries, recovered from layers and fills formed in the 19th–21st centuries. The lower horizons of test pits 7 and 8 revealed a layer (10–25 cm thick) with household pottery dating back to the 17th–18th centuries (Figs. 3–4).

KAUNAS

Dainius Balčiūnas

Šv. Gertrūdos gatvė 38–40

Kauno senamiestyje (UK 20171), sklype Šv. Gertrūdos g. 38–40, projektuojamo naujo pastato vietoje buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Anksčiau čia archeologiniai kasinėjimai nebuvo vykdyti. Sklypas yra senamiesčio R dalyje, 52 kvartale, prie Antakalnio P šlaito. Kvartalą iš V pusės riboja P. Eimučio gatvelė – laiptai, iš Š – Benediktinių gatvė, iš R – J. Zikaro, A. Mackevičiaus, Gimnazijos, iš P – Šv. Gertrūdos gatvės. Tyrinėtas sklypas yra PV kvartalo dalyje (1 pav.).

Šv. Gertrūdos gatvė yra senamiesčio Š dalyje, prie Nemuno aukštutinės terasos šlaito, atrodo, kad tai turėtų būti viena iš seniausių Kauno gatvių – kelių, ėjusių iš R į Kauno pilį. XVI–XVII a. ji vadinosi Gertrūdos, arba „gatvė einanti į Šv. Gertrūdą“, XVIII a. vadinama „Smetanska“, o XIX a. vyrauja „Smetanskos“ ir „Vilkomirskos“ pavadinimai.

Šv. Gertrūdos g. 38–40 pastatų kompleksą (UK 47319) sudaro 2 buvę gyvenamieji namai Šv. Gertrūdos g. 38 (UK 47320) ir 40 (UK

1 pav. Žvalgomųjų tyrimų vieta Kauno senamiestyje. D. Balčiūno brėž.

Fig. 1. The location of the exploratory excavation in Kaunas Old Town.

2 pav. 1843 m. matininko F. Paškovskio plano ištrauka: 1 – tyrimų vieta. D. Balčiūno brėž.

Fig. 2. A section of a plan drawn by the surveyor F. Paškovskis in 1843: 1 – excavation area.

3 pav. Tyrimų vietos planas: 1 – J. Sadausko ir J. Lisausko 2021 m. šurfai; 2 – 2023 tyrimų šurfai. D. Balčiūno brėž.

Fig. 3. Area plan: 1 – test pits excavated by J. Sadauskas and J. Lisauskas in 2021; 2 – test pits excavated in 2023.

47321). Pirmasis pastatas stačiakampis, stovintis šonu į dabartinę Šv. Gertrūdos gatvę, dviejų aukštų, antrasis aukštas užstatytas 1922–1926 m. Pastatas prie gatvės rodomas 1843 m. matininko F. Paškovskio plane (*CVAK*, f. 61, ap. 1, b. 1727A) (2 pav.), gretimame sklype matyti sodas, kuriame XIX a. 5–7 dešimtmečiais pastatomas stačiakampio plano, dviejų aukštų su pastoge gyvenamas namas, po PV pastato dalimi yra rūsys. Į P nuo Šv. Gertrūdos gatvės užstatymo nėra, čia buvę Dominikonų vienuolyno daržai.

Greta pastatų 2021 m. buvo atlikti žvalgomieji tyrimai troleibusų stulpų ir šviesoforų gembių vietose Šv. Gertrūdos ir Šauklių gatvėse (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 296–300) (3 pav.). Prie pastatų Šv. Gertrūdos g. 38, 40 kultūrinio sluoksnio storis 1,8–2,2 m. Gylyje 0,5–2 m, rastas XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis su bui-

4 pav. Tyrimų vieta Šv. Gertrūdos g. 38–40 iš R. D. Balčiūno nuotr.

Fig. 4. Excavation area at 38 and 40 Šv. Gertrūdos Street, viewed from the E.

5 pav. Šurfas 1 iš P. D. Balčiūno nuotr.

Fig. 5. Test pit 1, viewed from the S.

tinės keramikos, koklių šukėmis, gyvūnų kaulais, įžemis gelsvas smėlis. Kitoje gatvės pusėje kultūrinių sluoksnių storis iki 4,7–5,5 m. XVI–XVII a. sluoksnis su buitine keramika, gyvūnų kaulais rastas 1,5–4,2 m gylyje, nustatyta, kad šioje vietoje buvusi vandeninga dauba, kuri palaipsniui užpilta, įžemis gelsvas priemolis.

2023 m. žvalgomųjų tyrimų metu buvo iškasti 6 šurfai pastatų Šv. Gertrūdos g. 38–40 Š pusėje – kieme, projektuojamo užstatymo vietoje (3 pav.) iki įžemio ištirtas 27,6 m^2 plotas. Kiemo ŠR dalyje kultūriniai sluoksniai greičiausiai buvo nukasti, prie šlaito įrengta betoninė atraminė sienelė, ŠR dalyje šlaitas apaugęs žole ir krūmokšniais (4 pav.), kieme yra inžinerinės komunikacijos. Dabartinis žemės paviršius leidžiasi P kryptimi nuo H_{abs} 31,87–32,28 m iki 30,68–30, 89 m.

Šurfas 1 iškastas kiemo ŠV dalyje, 8 m į Š nuo pastato Šv. Gertrūdos g. 40. Jo dydis 3x2 m, gylis iki 2,6 m. Įžemis sąnašinis moreninis molis, virš jo 40 cm storio pilko juodžemio su plytų nuoskalomis sluoksnis, molio, griuvenų sluoksniai. Šurfo P dalyje rasta buvusi šiukšlių duobė, ji iškasta iki 2,6 m gylio. Joje rasta baltai glazūruotų koklių fragmentų, buitinės keramikos indų šukių, akmens masės keraminių butelių ir stiklinių butelių, strypinis barzdelinis raktas ir peilis, smarkiai paveikti korozijos. Radiniai datuojami XIX a. pabaiga–XX a. pradžia. Šurfo V dalyje 40 cm pločio ir 50–65 cm storio pamatas orientuotas Š–P kryptimi (5 pav.). Plytos fabrikinės gamybos 24,5–25x11,5–12x6,5–7 cm, rištos molio skiediniu. Pamatų paskirtis neaiški,

galbūt ūkinės krosnies ar kamino liekanos, tikėtina, statyti XX a.

Šurfas 2 iškastas kiemo Š dalyje, 13 m į Š nuo pastato Šv. Gertrūdos g. 40. Jo dydis 2x2 m. Įžemis – molis su kalkakmeniais rastas 30–40 cm gylyje, virš jo buvo 15–20 cm storio pilkas juodžemis be archeologinių radinių, ant kurio sudėtas lauko riedulių grindinys, tikėtina, XX a. I pusėje.

Šurfas 3 iškastas sklypo Š dalyje, prie šlaito, 14,5 m į Š nuo pastato Šv. Gertrūdos g. 38. Jo dydis 2,8x2 m, gylis 2,6 m. Įžemis molis, rastas 60–80 cm gylyje, po juo sąnašinio smėlio sluoksnis. Virš įžemio 20–50 cm storio pilko juodžemio sluoksnis su XX a. buitinėmis atliekomis. Šurfo V dalyje rasta buvusi kalkių gesinimo duobė, užpilta maišytu žvyru, juodžemiu, duobės galuose sutrūnijusios lentos. Užpylime rastas kampinis plokštinis koklis ir frizinio koklio dalis, dekoruoti stilizuota vynuoge (6 pav.), korodavusio metalo lydinio liūto formos, tikėtina, žvakidės liekanos. Kokliai datuojami XIX a. II puse–XX a.

Šurfas 4 iškastas kiemo Š dalyje, ant natūralaus nenukasto šlaito, 15 m į Š nuo pastato Šv. Gertrūdos g. 38 Š sienos. Jo dydis 2x2 m, gylis 1,2–1,6 m. Apačioje rasti natūralūs sąnašiniai rudo molio ir smėlio sluoksniai, virš jų 20–50 cm storio pilko juodžemio sluoksnis su XX a. buitinėmis atliekomis, glazūruota indo šuke, aukščiau 20–35 cm storio juodžemio sluoksnis su velėna.

Šurfas 5 iškastas prie įėjimo į pastato pusrūsį, 3,2 m į Š nuo pastato Šv. Gertrūdos g. 38 Š sienos. Jo dydis 2x2 m, gylis 1,3 m. Įžemis smėlis su žvyru. Šurfe rasti tik sąnašiniai smėlio sluoksniai, perkasimas užpiltas maišytu žvyru, be archeologinių radinių.

Šurfas 6 iškastas prie pastato Š sienos (7, 8 pav.), jo dydis 2x2 m, gylis 1,3–3 m. Įžemis žvyras, molis, virš jo 40 cm storio smėlio sluoks-

6 pav. Kampinis plokštinis koklis. D. Balčiūno nuotr.

Fig. 6. A corner panel stove tile.

7 pav. Šurfe 6 atidengtas akmenų grindinys iš R. D. Balčiūno nuotr.

Fig. 7. A cobblestone pavement unearthed in test pit 6, viewed from the E.

8 pav. Šurfas 6 iš ŠR. D. Balčiūno nuotr.

Fig. 8. Test pit 6, viewed from the NE.

nis, priesmėlis su moliu ir molis, kuriuo užpilta pastato pamatų duobė. Pamatų dalis mūryta iš 16x19–27x14–20x20 cm dydžio akmenų ir 25x?x6; ?x12,5x6; ?x13x6 cm dydžio plytų, visi jie rišti kalkių skiediniu. Pastačius pastatą susidarė 10–50 cm storio pilko juodžemio sluoksnis su plytų nuoskalomis. Sluoksnyje rasta buitinės keramikos indų šukių, datuojamų XVII a., ir atsitiktinis radinys – švininė užspaudžiama plomba. Ant šio sluoksnio buvo paklotas lauko riedulių grindinys su lataku, žemėjantis R kryptimi. Akmenų dydis 35x30x30; 34x30x15; 25x20x15; 17x12x10; 10x6x5; 8x4x3 cm. Grindinys naudotas XX a., jo viršus užlietas asfaltu, kuris užpiltas 40 cm storio pilko juodžemio su smėliu sluoksniu.

Žvalgomųjų tyrimu metu vertingo archeologinio sluoksnio nerasta, kiemo Š dalyje sąnašiniai smėlio ir molio sluoksniai, virš jų XIX a. pabaigos–XX a. sluoksnis, senesnio užstatymo liekanų nerasta, sklypai iki XIX a. vidurio greičiausiai naudoti kaip daržai ar sodas.

38 and 40 Šv. Gertrūdos Street

Exploratory excavations were carried out at the yard shared by 38 and 40 Šv. Gertrūdos Street in Kaunas, comprising 6 test pits that covered 27.6 m^2. The test pits measured 2 x 2 m and 3 x 2 m in size, ranged from 0.3 to 3 m in depth, and were excavated down to the natural layer, which was composed of brown moraine clay, alluvial sand, and gravel. A layer of grey fertile soil with rubble and 20th-century waste was recorded above the natural layer and ranged from 20 to 50 cm in thickness. A pit measuring up to 2.6 m in depth was found in test pit 1. Its fill contained household pottery, stove tile fragments, and glass bottles from the late 19th–early 20th centuries. Test pit 1 also revealed a partial foundation of unknown purpose (possibly for a stove or a chimney). The structure was composed of clay-bound bricks arranged in the N–S direction and measuring 40 cm in width. Test pit 2 revealed a stone pavement from the first half of the 20th century. Test pit 3 revealed a lime pit; its backfill yielded some stove tile fragments (late 19th–early 20th centuries). Test pit 6, which was placed against the N wall of the building, revealed a 20th-century fieldstone pavement.

Irmina Kaminskaitė

Gimnazijos gatvė 3

2023 m. atlikti archeologiniai tyrimai pastatų komplekso (UK 29871) ir Kauno senamiesčio (UK 20171) teritorijoje, Gimnazijos g. 3 sklype, planuojamo statyti sporto paskirties pastato vietoje. Tyrimų tikslas buvo patikrinti archeologinio sluoksnio išlikimą ir paplitimą planuojamoje užstatyti teritorijoje. Tyrimų metu ištirti 4 2x2 m dydžio šurfai (iš viso 16 m^2) (1 pav.). Gimnazijos g. 3 patenka į Kauno senamiesčio 37 kvartalą, kuris iki 1845 m. priklausė dominikonams. P kvartalo dalyje stovėjo dominikonų architektūrinis ansamblis, o Š dalyje plytėjo vienuolių daržai. 1852 m. Š kvartalo dalis buvo atskirta centriniam miesto turgui (Morkūnaitė-Lazauskienė A. Kauno turgaviečių bruožai (1919–1940 m.), *Kauno istorijos metraštis.* Kaunas, 2011, t. 11, p. 56). P dalyje 1860–1862 m. pastatyta Kauno gubernijos berniukų–vyrų gimnazija (dabar Maironio gimnazija) ir 2 mediniai pastatai, kurie ribojosi su miesto turgumi (Lukšionytė-Tolvaišienė N. *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje.* Kaunas, 2001, p. 49). 1903 m. plane tarp su turgumi besiribojančių medinių pastatų minimi čia stovėję tualetai.

2011 m. D. Balčiūnas vykdė žvalgymus, jų metu tirtos 165 m įvairaus ilgio ir 0,4–1,2 m gylio tranšėjos. Gimnazijos pastato Š pusėje,